

Agnieszka Brelik

Agroturystyka w zrównoważonym rozwoju województwa zachodniopomorskiego

Ekonomiczne Problemy Usług nr 52, 603-608

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

AGNIESZKA BRELIK

Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny

AGROTURYSTYKA W ZRÓWNOWAŻONYM ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

Wprowadzenie

Idea zrównoważonego rozwoju jest obecnie szeroko omawiana w różnych aspektach, kontekstach oraz przez przedstawicieli różnych dziedzin wiedzy i praktyki¹. W obliczu różnorodnych zagrożeń globalnych idea zrównoważonego rozwoju określa generalny cel polegający na zachowaniu w przyszłości możliwości rozwoju oraz wiąże się z wymogami, do których zaliczamy: kompleksowość (rozwój całościowy), konkretność (ostateczne powiązanie pomiędzy różnorodnymi czynnikami) i różnorodność.

Ze względu na różnorodność czynników wpływających na zjawisko zrównoważonego rozwoju² wyodrębniono trzy główne obszary, na których należy koncentrować się przy planowaniu skutecznej strategii. Zaliczamy do nich:

- ochronę środowiska i racjonalne gospodarowanie zasobami naturalnymi,
- wzrost gospodarczy i sprawiedliwy podział korzyści z niego wynikający,
- rozwój społeczny.

¹ A. Kiepas, *Filozofia techniki wobec wyzwań cywilizacji postindustrialnej*, w: *Zrównoważony rozwój wiedzy opartej na wiedzy*, red. B. Poskrobko, Białystok 2009, s. 254–269.

² Idee zawarte w Agendzie 21 dotyczą szeroko rozumianych działań na rzecz ekorozwoju, które swoim zasięgiem obejmują wszystkie regiony świata. Nie jest to szczegółowy program, ale wskazówki mające na celu wskazanie odpowiednim organizacjom rządowym i lokalnym potrzebę rozpoczęcia działań i wdrażanie w życie wieloaspektowego wspierania i rozwijania ekorozwoju na swoich terenach, ze szczególnym uwzględnieniem istniejących warunków przyrodniczych. Zalecenia Agendy 21 mają zasadnicze znaczenie dla opracowań szczegółowych programów zrównoważonego rozwoju tak na szczeblu władz państwowych, jak i lokalnych.

Idea zrównoważonego rozwoju zderza się z zachodzącymi w świecie procesami globalizacji. Globalizacja i rozwój zrównoważony wykazują także określone podobieństwa, przy czym procesy globalizacji stanowią ważne wyzwanie i wyznaczają zarazem warunki dla realizacji idei zrównoważonego rozwoju³. Ponieważ niezbędnym elementem zrównoważonego rozwoju jest uwzględnienie strategii kształtowania obecnego i przyszłych społeczeństw zgodnie z jej normatywną treścią, sterowanie zrównoważonym rozwojem jest potrzebnym i ostatecznym elementem analiz, refleksji, rozważań oraz ocen zrównoważenia. Powinny się one w efekcie przyczynić do kształtowania wiedzy, która ma motywować, usprawniać i wspierać konkretne działanie⁴.

1. Rozwój turystyki zrównoważonej północnej Polski

Obszar północnej Polski należy do cennych pod względem jakości zasobów środowiska przyrodniczego. Jednocześnie jest to obszar dawniej zdominowany przez duże państwowe gospodarstwa rolne. Obecnie w wyniku przemian gospodarczych funkcjonują stosunkowo liczne wielkoobszarowe gospodarstwa z nowoczesnymi metodami produkcji. Aktywizacja gospodarza tych terenów spowodowała gwałtowny wzrost potencjalnych zagrożeń dla środowiska. Z jednej strony odznacza się ono wysokimi walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi, zaś z drugiej – wyjątkową podatnością na degradację.

Trzeba podkreślić, że obszary przyrodniczo cenne Polski północnej to także jedne z najbardziej zagrożonych terenów w kraju, zaliczane do obszarów problemowych (zacofanych, peryferyjnych lub znajdujących się w depresji gospodarczej), co dodatkowo stwarza zagrożenie dla środowiska naturalnego. Chociaż rolnictwo jest nadal dominującym czynnikiem kształtującym charakter większości obszarów wiejskich oraz długo jeszcze pozostanie podstawową częścią wiejskiej ekonomii większości regionów, to coraz wyraźniej zauważalny jest proces różnicowania działalności gospodarczej na obszarach wiejskich i wkomponowywania w wiejską przestrzeń nowych pozarolniczych i pozaprodukcyjnych funkcji. Jest to zgodne z polityką wielofunkcyjnego i zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich. Jednym z rodzajów pozarolniczej działalności na obszarach wiejskich o dużych możliwościach rozwoju jest turystyka. Jednakże w większości gmin wiejskich i regionów stan zaawansowania jej rozwoju nie jest wystarczający i nie wpływa w widoczny sposób na ich strukturę funkcjonalną. Wielorakie korzyści z rozwoju turystyki osiągnęły mieszkańcy wsi świadczących usługi turystyczne, a także społeczności

³ A. Kiepas, *op.cit.*

⁴ R. von Schomberg, *The objective of Sustainable Development: Are we coming closer? EU Foresight Working Papers Series 1*, Commission of the European Union, Brussels 2002.

lokalne umożliwiające złagodzenie przynajmniej części problemów nurtujących wieś, przemawiają za potrzebą zdynamizowania tego procesu⁵.

Obecnie w ramach harmonijnego i trwałego rozwoju wsi oraz form turystyki zrównoważonej dużo uwagi poświęca się agroturystyce. Najważniejsze cechy, które ją charakteryzują, są następujące:

- ochrona środowiska przyrodniczego przez promocję form aktywności turystyczno-rekreacyjnych, które są ekonomicznie produktywne, społecznie odpowiedzialne i przyjazne środowisku;
- podejmowanie działalności turystycznej i rolniczej, co powinno być dostosowane do środowiska i krajobrazu;
- rozwój produkcji żywności o podwyższonych parametrach ekologicznych;
- rozwój infrastruktury wspierającej ekologiczne wzory aktywności turystycznej;
- utrzymanie integralności krajobrazu, wartości kulturowych oraz atrakcyjności wsi i okolicy⁶.

2. Metodyka badań

W pracy została podjęta analiza i diagnoza obecnego stanu gospodarki agroturystycznej województwa zachodniopomorskiego. Materiały źródłowe dotyczące gospodarstw agroturystycznych uzyskano w wyniku badań przeprowadzonych w 2008 roku. Badaniami objęto 50 gospodarstw z powiatów goleniowskiego i kamieńskiego. Przy zbieraniu danych posłużono się metodą sondażową. Badania ankietowe zostały zrealizowane w postaci wywiadów i były przeprowadzone samodzielnie przez ankietera wśród respondentów badanej populacji. Zebrany materiał w połączeniu z materiałem źródłowym przygotowywano w formie zestawień tabelarycznych, wykresowych, rysunkowych w celu prezentacji omawianych zagadnień.

3. Wyniki badań

Większość badanych respondentów uruchomiła działalność w latach 90., a wyniki badań wskazują na rodzinny charakter działalności. We wszystkich przypadkach działalność agroturystyczna prowadzona była w czynnych gospodarstwach

⁵ I. Sikorska-Wolak, *Kształtowanie funkcji turystycznych obszarów wiejskich – potrzeby i możliwości*, w: *Turystyczne funkcje obszarów wiejskich*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2009.

⁶ R. Białobrzaska, R. Kisiel, R. Marks, *Rola i miejsce agroturystyki w ekorozwoju wsi*, Roczn. Nauk. Stow. Ekon. Rol. Agrobiz. 2(2), 10.

rolnych. Ponadto przeważająca część gospodarstw posiadała istotne cechy wyróżniające, jak np. atrakcyjna lokalizacja – dwadzieścia kwater agroturystycznych położonych jest blisko (do 5 km) zbiornika wodnego (jezioro, morze), co stwarza warunki do uprawiania sportów wodnych lub wędkowania, natomiast trzydzieści gospodarstw położonych jest w pobliżu lasu, w tym piętnaście w sąsiedztwie rezerwatu przyrody lub parku krajobrazowego, co stanowi atrakcję dla miłośników natury.

Wśród motywów, jakie skłoniły ankietowanych do zajęcia się agroturystyką, najczęściej wymienianym była chęć uzyskania dodatkowego dochodu (33%). Posiadanie wolnych pomieszczeń było bodźcem dla 7% ankietowanych, natomiast dziesięciu kwaterodawców kierowało się atrakcyjnym położeniem gospodarstwa. Stosunkowo mniejszą ilość wskazań uzyskały przykład sąsiadów czy znajomych (6%) oraz możliwość realizacji własnych zainteresowań (9%).

Środki finansowe przeznaczone na rozpoczęcie działalności pochodziły głównie z własnych oszczędności (30%) lub pożyczki udzielonej przez znajomych lub rodzinę (4%). Trzech usługodawców skorzystało z obu możliwości, natomiast tylko dwunastu zaciągnęło na ten cel kredyt bankowy. Niepopularność tej formy finansowania wynika głównie z wysokiego oprocentowania kredytów oraz wymaganych zabezpieczeń.

Stan środowiska określony został przez respondentów w 42,7% jako stan akceptowalny przez nich do życia i funkcjonowania, jednak 27,4% ocenia go jako stan wymagający poprawy. Tylko 2% badanych uznało, że jest idealny. Oznacza to, że znaczna część osób jest świadoma, że środowisko, w którym żyje, wymaga większej dbałości. Wpływ zanieczyszczenia spowodowany zaleganiem śmieci respondentzi uznali za najistotniejszy (73%), następnie wymieniali spaliny samochodów (63%). Najmniej odpowiadających wymieniło wpływ ścieków przemysłowych (13%).

W następnym pytaniu badani zapytani o najczęściej prowadzone działania proekologiczne w swojej okolicy wskazali segregację śmieci. Na drugim miejscu postawili konieczność organizacji ścieżek rowerowych oraz pieszych dla turystów. Z kolei pytani o to, jakich działań proekologicznych najchętniej podjęliby się w swoim miejscu zamieszkania, ankietowani ponownie wskazali segregację śmieci.

Prowadzone działania na rzecz zrównoważonego rozwoju wymagają od kwaterodawców znacznej wiedzy i umiejętności, a przede wszystkim świadomości z zakresu ekologii. Ponad połowa (58,1%) respondentów oświadczyła, że stara się tę wiedzę poszerzyć, co pozwala im z kolei na popularyzację rozwiązań zgodnych z zasadami ochrony środowiska.

W pytaniu dotyczącym osiąganych korzyści dzięki prowadzeniu działalności agroturystycznej ankietowani mogli wybrać dowolną liczbę odpowiedzi. Osiem procent respondentów uznało, że istotną korzyścią jest dla nich sprzedaż produktów wytwarzanych w gospodarstwie, do których zaliczono owoce, warzywa, jaja, nabiał

oraz przetwory. Osiem procent respondentów doceniło znaczenie kwalifikacji zdobytych podczas prowadzenia kwatery agroturystycznej (rachunkowość, marketing, hotelarstwo). Tylko trzy procent ankietowanych jako znaczącą korzyść uznało zagospodarowanie wolnego czasu. Najważniejszą zaletą okazały się profity finansowe; dodatkowy dochód był odpowiedzią wskazaną przez wszystkich ankietowanych.

Tabela 1

Dochody osiągnięte z agroturystyki

Wyszczególnienie				
Udział dochodów z agroturystyki w dochodach ogółem	0–20%	21–40%	41–60%	61–80%
Liczba gospodarstw	32	17	1	0

Źródło: opracowanie własne.

W 32 gospodarstwach dochody osiągnięte z turystyki nie przekraczały 20% dochodów ogółem, w 17 mieściły się w przedziale 21-40%. Tylko jeden kwaterydawca uznał, że dochody, jakie osiąga z prowadzenia usług agroturystycznych, są wyższe i mieszczą się w przedziale 41-60% (tabela 1).

Podsumowanie

Idea zrównoważonego rozwoju jest wizją postępu łączącego rozwój gospodarczy, ochronę środowiska i sprawiedliwość społeczną, w efekcie czego podnosi się jakość życia obecnych i przyszłych pokoleń. Jej realizacji powinny służyć zarówno polityka, jak i praktyka wdrażana na wszystkich poziomach organizacji ludzkiej działalności⁷. Jedną z nich jest turystyka, której rozwój uwarunkowany jest występowaniem atrakcyjnych turystycznie obszarów wiejskich, różnorodnością krajobrazu związanego z rozdrobnioną strukturą agrarną, zasobami dziedzictwa kulturowego.

W świadomości badanych rolników coraz bardziej utrwala się słuszne poglądy dotyczące ekonomii gospodarowania i ekologii. Widoczne respektowanie i wdrażanie przez właścicieli założeń ekologicznych przyczyni się do znacznego spadku zużycia środków ochrony chemicznej.

⁷ B. Poskrobko, *Teoretyczne podstawy budowy systemu zarządzania środowiskiem, środowiskiem*, w: *Zarządzanie środowiskiem*, red. B. Poskrobko, PWE, Warszawa 2008, s. 26.

Gospodarcze znaczenie agroturystyki wiąże się z aktywizacją zawodową ludności wiejskiej. Polega to na przeobrażaniu działalności rolniczej w usługową. Tworzą się nowe miejsca pracy dla osób dawniej zatrudnionych w rolnictwie i dla osób z nimi zamieszkałych.

Agroturystyka jest dla mieszkańców wsi przede wszystkim uzupełniającym źródłem dochodów rolniczych. Wymusza ona rozwój lokalnej infrastruktury, takiej jak urządzenia służące do ochrony środowiska, urządzenia rekreacyjno-sportowe, punkty sprzedaży detalicznej, usług gastronomicznych i innych. Dochody z działalności agroturystycznej uzupełniane przez rolników, traktowane początkowo jako dodatkowe, mogą z czasem przekształcić się w główne źródło utrzymania w regionach o bogatych walorach przyrodniczych, sprzyjających rekreacji i turystyce. Korzyści społeczno-ekonomiczno-ekologiczne płynące z agroturystyki łączą się przede wszystkim ze stymulacją rozwoju gospodarstw rolnych, małych przedsiębiorstw handlowych, produkcyjnych i usługowych.

AGRITOURISM IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN WESTERN POMERANIAN REGION

Summary

Rural tourism is one of kind of big capabilities of agriculture development activity. As to majority rural areas and regions, state of advancing development condition does not suffice and it does not effect to visible manner on their functional structures. Different benefits from development of tourism are achieving by village inhabitant testify tourist service and also local community enabling part of the village populations problems, stipulate too develop this process without harming natural environment. The papers present main role of tourism in sustainable development of Western Pomeranian region. Papers presents concept of sustainable development as well as analysis agritourism farms.

Translated by Agnieszka Brelik